

Nr 159.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om förbättrade löneför-
måner åt föreståndarna vid landsortens poststationer m. m.*

(4:e avd.)

Uti en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i *Ersbacken m. fl.* väckt motion (II: 35) har föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om att föreståndarna vid landsortens poststationer erhålla en bättre avlöning samt mera tillfredsställande lokaler.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Över förevarande motion har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *generalpoststyrelsen* den 11 mars 1947 avgivit yttrande, vilket såsom bilaga fogats härvid. (*Bilaga.*)

Sedan ett tiotal år tillbaka har postverkets rörelse undergått en synnerligen kraftig stegring, vilken icke visat tendens att minska. Jämväl för framtiden torde man få räkna med att denna utveckling kommer att fortgå, vartill icke minst torde bidra de ökade arbetsuppgifter som tillagts postverket i samband med uppöfningssvarens reform. Det är uppenbart, att kraven på de i förevarande motion avsedda poststationsföreståndarna därigenom blivit allt större. Med hänsyn härtill synas skäl tala för att ifrågavarande postfunktionärer beredas en förbättrad ställning i löneavseende. Av *generalpoststyrelsens* yttrande i ärendet framgår emellertid, att förhandlingar skola upptagas med Sveriges poststationsföreståndareförening och att styrelsen därvid kommer att ägna den nu berörda frågan en ingående saklig prövning under hänsynstagande till den beslutade allmänna förbättringen i statstjänstemännens lönevillkor. Utskottet — som förutsätter att syftet med motionärernas framställning därigenom blir beaktat — finner med anledning härav den föreliggande motionen icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. *Utskottet.*

Utskottet hemställer sålunda,

att motionen II: 35 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 maj 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Larsson, Karl Andersson, Andrén, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Gillström, Gustav Emil Andersson och fröken Oswald; samt från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Ward, Malmberg i Skövde, Bergström, Falla, Rubbestad, Lindholm, Holmström, Thapper, Persson i Vinberg och Jansson i Kalix.

Bilaga.

Till Riksdagens statsutskott.

Sedan Kungl. Maj:t anmodat generalpoststyrelsen att till Eder avge yttrande över en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Ersbacken m. fl. väckt motion (II: 35) om förbättrade löneförmåner åt föreståndarna vid landsortens poststationer m. m., får generalpoststyrelsen i ärendet anföra följande.

Antalet poststationer uppgår för närvarande till omkring 3 750 st. Härav äro ca 1 250 st förenade med järnvägsstation, vars personal ombesörjer postgöromålen. För dessas handhavande utgår ersättning till vederbörande järnvägsförvaltning enligt särskild överenskommelse mellan generalpoststyrelsen å ena samt järnvägsstyrelsen och Svenska järnvägsföreningen å andra sidan. Övriga poststationer, omkring 2 500 st, förestås av personer, anställda i postverket medelst personliga avtal. Det torde vara dessa avtalsanställda poststationsföreståndare, som åsyftas i den avgivna riksdagsmotionen, varför generalpoststyrelsen i det följande inskränker sig till att beröra deras anställnings- och avlöningsförhållanden.

Ersättningen till de avtalsanställda poststationsföreståndarna utgick före den 1 januari 1918 med belopp, varom överenskommelse träffades i varje särskilt fall. I regel utbjödos poststationsföreståndaresysslor på entreprenad. I praktiken hade emellertid entreprenadssystemet kommit att träda i bakgrunden redan tidigare genom att ersättningsbeloppen blivit föremål för höjningar, särskilt för de lägst avlönade poststationernas vidkommande, varvid hänsyn tagits till rörelsens omfattning enligt ett för de med järnvägsstation förenade poststationerna gällande klassificeringssystem. År 1918 genomfördes en allmän omklassificering av alla poststationer enligt grunder, som därefter med vissa av utvecklingen betingade modifikationer tillämpades i drygt ett kvartsekel. Sedan dessa principer för poststationernas klassificering blivit i viss mån otidsenliga till följd av att poströrelsen med åren fått en delvis ändrad karaktär — i detta hänseende må erinras om den förskjutning i postverkets rörelsegrenar, som uppstått genom verkets alltmera betydelsefulla uppgift som betalningsförmedlande institution — infördes från och med den 1 januari 1945 nu gällande klassificeringsgrunder.

De nya grunderna för poststationernas klassificering baseras på en år 1943 företagen allsidig arbetstidsundersökning vid ett antal poststationer av varierande typ och storleksordning. En för ändamålet tillsatt utredningskommitté, i vilken Sveriges poststationsföreståndareförening företrädades av sin ordförande, utarbetade med ledning av det vid undersökningen erhållna materialet de nu tillämpade klassificeringsgrunderna. Härvid poängsattes de i klassificeringen ingående faktorerna så, att ett så rättvisande utslag som möjligt skulle erhållas för de arbetsprestationer, som faktorerna representera, med hänsyn tagen jämväl till arbetets kvalitet. Arbetsförhållandena vid poststationerna äro nämligen icke ensartade och kunna som en följd av den avsevärda skillnad i storlek, som finnes mellan dem, icke vara det. Vid de mindre poststationerna äro göromålen givetvis av mindre omfattning, och olika slag av transaktioner förekomma där mera sporadiskt än vid de större. Klassificeringsgrunderna beakta därför även den omständigheten, att poststationsföre-

ståndarna — särskilt vid de mindre poststationerna — under en viss tid varje dag måste stå till postverkets förfogande, ehuru deras arbetskraft därunder icke helt utnyttjas för postgöromål. En närmare redogörelse för nämnda klassificeringsutredning återfinnes i bifogade exemplar av Postala Meddelanden nr 4 för år 1944¹.

Till grund för klassificeringen av poststationerna, vilken företages med tre års mellanrum, ligga av poststationerna avgivna statistiska uppgifter och redovisningar.

En poststationsföreståndare bör sålunda själv kunna beräkna poststationens poängtal och därmed den klass till vilken den skall hänföras. De sammanställningar, som göras för klassificeringen och som ange poängtal såväl för de olika faktorerna som totalt för envar poststation, äro vidare tillgängliga inom generalpoststyrelsen. Det kan i detta sammanhang meddelas, att poststationsföreståndarföreningens ordförande vid den sista klassificeringen i stor omfattning tog del av de utförda beräkningarna. Vidare har generalpoststyrelsens trafikavdelning då så begärts, lämnat poststationsföreståndarna specificerade uppgifter i berörda hänseende. Den i motionen lämnade uppgiften, att poststationsföreståndarna ej få tillfälle att utöva kontroll över resultatet av klassificeringen, är sålunda oriktig.

Bestämmelser rörande de ersättningar och övriga förmåner, som utgå till poststationsföreståndarna, återfinnas i bifogade »Allmänna grunder för reglering av ersättningen till avtalsanställda poststationsföreståndare»¹.

Såsom framgår av dessa allmänna grunder, vilka tillkommit efter förhandlingar mellan generalpoststyrelsen och Sveriges poststationsföreståndareförening, indelas poststationerna med hänsyn till poströrelsens omfattning i klasser. Antalet poststationsklasser, som tidigare utgjorde 17 st, minskades vid den klassificering, som trädde i tillämpning den 1 januari 1945, till 11, betecknade med nummer i löpande följd med postkontoren och postexpeditionerna, eller från 10 till 20. Endast poststationerna tillhörande klasserna 10—12 äro av sådan storlek, att postarbetet beräknats kräva full tjänstgöringstid (208 timmar per månad) för föreståndarna. För poststationer av klass 13 har man räknat med en genomsnittlig effektiv arbetstid av 7 timmar per vardag, och sedan minskas den effektiva arbetstiden successivt, så att den vid en poststation av lägsta klassen — klass 20 — beräknas utgöra cirka 1 1/2 timme. Såsom ovan nämnts, har emellertid viss lägre ersättning ansetts böra utgå även för sådan tid, då poststationsföreståndare står till postverkets förfogande utan att hans arbetskraft tages i anspråk för utförande av postgöromål. Denna tid har vid poststation av lägsta klassen uppskattats till omkring 3 timmar per söckendag, men är givetvis av mindre omfattning vid poststation med större poströrelse. Postarbetet vid de mindre poststationerna är följaktligen icke av den omfattningen att föreståndare har full sysselsättning därmed, utan föreståndarskapet är i dylika fall i regel en bisyssla. Föreståndarna för de mindre poststationerna ha även vid sidan av sin anställning i postverket annat yrke, exempelvis inom handel, hantverk, jordbruk och dylikt eller hushåll.

Till de avtalsanställda poststationsföreståndarna utgår arvode enligt en löneplan, som ansluter sig till civila avlöningsreglementets löneplan och omfattar löneklasserna A 1—A 10 i denna med utbyggnad av fjorton lägre löneklasser, betecknade med bokstäverna a—n. Föreståndaren för en poststation av klass 10 uppbär sålunda arvode, motsvarande lön enligt civila avlöningsreglementets lönegrad A 6. Då föreståndarna för närmast högre postanstaltsklass,

¹ Här uteslutet.

postexpeditioner av klass 9, äro placerade i lönegrad A 7, har någon högre lönegradsplacering för poststationsföreståndare självfallet ej kunnat komma ifråga. Poststationsföreståndarna erlægga emellertid icke pensionsavgifter, varför en poststationsföreståndare av klass 10, som konstitueras till stationsmästare av klass 9, härvid icke erhåller någon förbättring av sina kontanta avlöningsförmåner. Den övre gränsen för poststationernas lönegradsplacering har sålunda helt varit beroende av statsmakternas värdesättning av föreståndarskapet för närmast högre postanstaltsklass. Från den sålunda givna utgångspunkten har inplaceringen på löneskalan av övriga poststationsföreståndare skett med beaktande av arbetets vikt och omfattning. Såsom ovan nämnts har emellertid vid lönesättningen hänsyn jämväl tagits till den tid, då poststationsföreståndaren är bunden av sin syssla utan att helt vara sysselsatt i postverkets tjänst, vilket medfört en i förhållande till arbetsmängden högre ersättning vid de mindre postanstalterna.

Vid poststationer tillhörande de tre högsta klasserna tillhandahåller postverket lokaler, bekostar lokalernas möblering, uppvärmning, belysning och städning samt anställer erforderliga biträden. Vid annan poststation åligger det i regel poststationsföreståndaren att själv tillhandahålla lokal för poststationen m. m. Till bestridande av härav föranledda utgifter utgår expensanslag. Detta har fastställts på grundval av en år 1938 verkställd utredning rörande expensutgifterna vid samtliga poststationer. Rörligt tillägg utgår med 31 % på expensanslaget. Då hyreskostnaderna utgöra den ojämförligt största delen av de kostnader, som skola bestridas av expensanslaget, och index för hyresstegringen är jämförelsevis låg, torde full kompensation för expensutgifternas stegring ha erhållits.

Poststationerna lyda i organisatoriskt hänseende närmast under postkontoren. Vederbörande postmästare har att vid de en à två gånger årligen återkommande inspektionerna av poststationerna tillse, att deras lokaler hållas i tillfredsställande skick. Den av motionärerna ifrågasatta kontrollen av postlokaler nas beskaffenhet finns sålunda redan. Det måste dock erkännas, att poststationernas lokaler icke överallt äro tillfredsställande. Särskilt gäller detta lokaler, som tillhandahållas av poststationsföreståndarna själva. Då den utgående expensersättningen, så vitt generalpoststyrelsen kunnat finna, i regel väl förslår att täcka de utgifter för lokaler m. m., för vilken den är avsedd, måste det emellertid i första hand ankomma på poststationsföreståndaren själv att sörja för att poststationslokalen är lämplig och erbjuder tillfredsställande arbetsförhållanden. Tyvärr synas poststationsföreståndarna ofta anse expensanslaget snarare som en löneförmån än som ett anslag för bestridande av vissa utgifter, vilket gör dem mindre benägna att hålla fullgoda lokaler. Man får dock även taga hänsyn till att det under nu rådande förhållanden på hyres- och byggnadsmarknaden ofta är svårt eller rent av omöjligt att, även om viljan är god, ordna fullgoda postlokaler. Det är därför förklarligt, om postverket för närvarande måste moderera sina krav på poststationsföreståndarna i nämnda hänseende.

Generalpoststyrelsen är överhuvudtaget mycket intresserad av att, då förhållandena det medge, söka åvägabringa en genomgående förbättring av lokalförhållandena vid poststationerna på landsbygden.

Vad härefter angår de provisoriska avlöningstilläggen, ha dylika utgått till poststationsföreståndarna efter grunder, som i stort sett äro jämförbara med dem, som tillämpats beträffande statstjänstemännen. Självfallet måste dock

vid bestämmandet av beloppen hänsyn tagas till att det här i stor omfattning var fråga om personal, vars arbetskraft endast delvis togs i anspråk i postverkets tjänst.

Sedan 1944 års riksdag fattat beslut om provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 åt vissa befattningshavare i statens tjänst, tillerkände generalpoststyrelsen efter förhandlingar med Sveriges poststationsföreståndareförening de avtalsanställda poststationsföreståndarna provisoriska ersättningstillägg. Dessa, som beräknades med hänsynstagande till att poststationerna till största delen voro belägna på platser hänförliga till de lägsta ortsgrupperna, utgingo med 60 kronor för år i löneklasserna n—j samt 8, 120 kronor för år i klasserna i—g, 180 kronor i klasserna f, e och 7, 240 kronor i klasserna d och c, 300 kronor i klasserna b, a och 6 samt 360 kronor i klasserna 1—5.

Under år 1946 kommo de avtalsanställda poststationsföreståndarna i åtnjutande av tillfälligt ersättningstillägg i form av ett engångstillägg, som avsåg att motsvara det provisoriska lönetillägg åt befattningshavare i statens tjänst, som utgick enligt kungl. kungörelsen 74/46. Engångstillägget utgick med följande belopp:

Poststationsföreståndare av klass	Kronor
20—19	60
18	120
17	150
16	210
15	240
14	270
13—10	300

Under innevarande budgetår utgår provisoriskt ersättningstillägg med följande belopp till poststationsföreståndarna:

Poststationsföreståndare med arvode enligt löneklass	Provisoriskt tillägg per månad
n—k	10
j—h	15
g	20
f—e	25
d	30
c	35
b	40
a	45
1	50
2—3	55
4—10	60

Jämväl engångstillägget och det nu utgående provisoriska ersättningstillägget ha fastställts efter förhandlingar mellan generalpoststyrelsen och Sveriges poststationsföreståndareförening och i fullt samförstånd med föreningen. Dessa tilläggsersättningar skulle visserligen i princip tillkomma befattningshavare, som avlönas i enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda löneplaner eller därmed överensstämmande löneplaner och borde sålunda ha-

va utgått endast till poststationsföreståndare med arvode enligt löneklasserna 1—10, vilka, såsom förut nämnts, äro identiska med civila avlöningsreglementets motsvarande löneklasser. Generalpoststyrelsen fann dock skäligt tillerkänna även övriga poststationsföreståndare denna förmån, därvid dock, såsom ovan framhållits, beloppen jämkades med hänsyn till att fråga var om personal, som icke hade full sysselsättning i postverkets tjänst.

Av bilagda sammanställning¹ framgår, med vilka belopp arvode och expensanslag, inklusive rörligt tillägg och provisoriskt ersättningstillägg, för närvarande utgå till poststationsföreståndare av klass 13, 15, 17 och 20 på A-, E- och I-ort ävensom ersättningsförhöjningen vid uppflyttning till högre löneklass.

Vid tillträddandet av poststationsföreståndarbefattning erhåller vederbörande i regel arvode enligt lägsta löneklassen inom resp. poststationsklass. Efter fem års tjänstgöring uppflyttas poststationsföreståndaren under förutsättning av väl vitsordad tjänstgöring till närmast högre löneklass. Ytterligare uppflyttning till högre löneklass sker därefter med treårsintervaller, till dess högsta löneklassen inom vederbörande poststationsklass uppnåtts. Vid förflyttning från en poststation av lägre till en av högre klass tillämpas i fråga om poststationsföreståndare i stort sett samma principer som vid befordran av tjänstemän. Poststationsföreståndarens löneklassplacering blir således i sådant fall avhängig av skillnaden i klass mellan den nya och den förutvarande poststationen med rätt för honom att i viss mån tillgodoräkna tjänstetiden vid den förutvarande poststationen (snedning). Den i motionen lämnade uppgiften att alla ålderstillägg indragas vid förflyttning från lägre till högre löneklass överensstämmer sålunda icke med verkliga förhållandet.

Tjänstgöringstraktamente utgår för närvarande till poststationsföreståndare vid tjänstgöring såsom föreståndare för annan poststation i form av förhöjning av vikariatslönen med 3 kronor per dag. Generalpoststyrelsen överväger emellertid att höja sistnämnda belopp. Uppgiften att lantbrevbärare skulle äga uppbära tjänstgöringstraktamente med 13 kronor per dygn är icke riktig och torde sannolikt bero på en förväxling av tjänstgöringstraktamente och traktamente enligt resereglementet, vilket före den 1 januari 1947 för såväl lantbrevbärare som poststationsföreståndare uppgick till 13 kronor per dygn men numera höjts till 17 kronor för dygn.

Sedan statstjänstemännens lönefråga numera i princip lösts genom 1946 års höstriksdags godkännande av förslaget till nya löneplaner, har Sveriges poststationsföreståndareförening hos generalpoststyrelsen hemställt, att den grupp postfunktionärer, som föreningen representerar, skall komma i åtnjutande av motsvarande avlöningsförbättringar. För närvarande pågår dessutom arbetet med en omklassificering av poststationerna, vilken avses skola träda i tillämpning den 1 januari 1948. Den stegring i poströrelsen, som inträtt sedan senaste klassificering, och de nya arbetsuppgifter, som tillförts postverket sedan den förra klassificeringen, kommer givetvis att medföra, att poststationer, vars rörelse ökats under den sistförflutna treårsperioden, flyttas upp i högre klass.

Postverkets kostnader för poststationerna utgjorde i avrundade tal

år 1935	6 300 000	kronor
» 1940	8 500 000	»
» 1945	13 400 000	»

¹ Här utesluten.

Den allmänna poststationsregleringen från och med den 1 januari 1945 medförde en utgiftsökning för postverket av i runt tal 1 500 000 kronor, vilken huvudsakligen kom de mindre poststationerna till del. I den mån klagomål under senare år anförts mot lönesättningen, ha de huvudsakligen härrört från föreståndare för poststationer av högre klass. I fråga om dessa har ju styrelsen dock, såsom tidigare framhållits, måst taga hänsyn till att postexpeditioner av klass 9 hänförts till lönegrad A 7 i civila avlöningsreglementet. De större poststationerna omorganiseras också, så snart anledning därtill föreligger, till postexpeditioner. Sedan den 1 januari 1945 hava sålunda omkring 130 poststationer ersatts med postexpeditioner och deras föreståndare konstituerats till stationsmästare.

* Inför de stundande förhandlingarna med poststationsföreståndareföreningen anser sig generalpoststyrelsen icke i detta sammanhang böra taga ställning till frågan om den blivande lönesättningen. Styrelsen kommer självfallet dock att ägna denna fråga en ingående saklig prövning under hänsynstagande till den beslutade allmänna förbättringen i statstjänstemännens lönevillkor.

Stockholm den 11 mars 1947.

Kungl. generalpoststyrelsen

ERIK SWARTLING.

ARVID LINNÄS.